

Mededeling

Vestiging van Walstrobremraap (*Orobanche caryophyllacea*) in twee tuinen

Walstrobremraap is een zeer zeldzame plant in Limburg. De vestiging van deze soort in twee min of meer natuurlijk beheerde tuinen in 2020 is de aanleiding om er in het Natuurhistorisch Maandblad kort aandacht aan te besteden.

Hooilandjes

Beide auteurs hebben een klein deel van hun tuin als hooiland in beheer en zijn daar zo rond 2006 mee gestart. Het hooiland in Elsloo is zo'n 500 m² groot, in Schin op Geul is het een stuk kleiner. Twee keer per jaar worden rond eind juni/begin juli en medio oktober de hooilanden gefaseerd gemaaid en wordt het maaisel afgevoerd. Behalve maaien en afvoeren wordt jaarlijks wat mergruis toegevoegd aan beide percelen. De grondsoort is (zandige respectievelijk kalkrijke) löss. Beide percelen liggen hoog en droog, maar de bodem is vrij goed vochtvasthoudend.

Soorten

De soortenarme graslanden uit de beginsituatie hebben zich in ongeveer 15 jaar tijd ontwikkeld tot fraaie, bloemrijke hooilandjes. Aspectbepalende soorten zijn Harige ratelaar (*Rhinanthus alectorolophus*), Gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*), Ruige leeuwentand (*Leontodon hispidus*), Knoopkruid (*Centaurea jacea*), Scherpe boterbloem (*Ranunculus acris*) en enkele minder algemene soorten als Wilde marjolein (*Origanum vulgare*), Gulden sleutelbloem (*Primula veris*) en Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*). Hiernaast groeien er onder meer Veldsalie (*Salvia pratensis*), Slangenkruid (*Echium vulgare*), Knolsteenbreek (*Saxifraga granulata*), Kleine pimpernel (*Sanguisorba minor*) en Beemdkroon (*Knautia arvensis*). De soortenrijkdom is in beide percelen in het begin vooral te danken aan een inheems natuurzadenmengsel met ratelaar. Dit gaf een vliegende start. Kennelijk zijn de omstandigheden goed, want de soortenrijkdom is in de loop der jaren verder toegenomen. Bijzonder is dat zich in 2020 in beide graslanden spontaan de Walstrobremraap (*Orobanche caryophyllacea*) gevestigd heeft. De planten in Elsloo en Schin op Geul bloeiden

half mei 2020. Het ging om planten van ongeveer 40 centimeter hoog, één in Elsloo en negen in Schin op Geul [figuur 1 en 2].

Walstrobremraap in Limburg

In Limburg is de Walstrobremraap een zeer zeldzame verschijning en de vondst is om die reden vermeldenswaardig. Aan het begin van de vorige eeuw meldt DE WEVER (1918) enkele vondsten van de bremraap in Zuid-Limburg bij Terworm en Eijsden. Ook geeft hij aan dat Dumoulin de soort bij de vestingwerken in Maastricht heeft gevonden. Daarna duurt het bijna 80 jaar voordat weer melding wordt gemaakt van de soort in Limburg. In 1996 duikt ze op in Venlo, waar ze sindsdien niet meer gemeld is (NDFE, 2020). Bijzonder is de 'herontdekking' van de soort in 1998 door Minne Feenstra, wederom bij de vestigingswerken van Maastricht, in het goed onderzochte gebied de Hoge Fronten (CORTENRAAD & MULDER, 1999). Ook hier blijft het bij deze ene waarneming.

▲ FIGUUR 1
Walstrobremraap (*Orobanche caryophyllacea*) aan het begin van de bloeiperiode in het hooilandje in Elsloo (foto: M. Maris).

◀ FIGUUR 2
Walstrobremraap (*Orobanche caryophyllacea*) verder in bloei in Schin op Geul (foto: G. Verschoor).

Standplaats en voorkomen elders

Walstrobremraap bereikt in Nederland de noordwestgrens van haar areaal. De soort is plaatselijk vrij algemeen in de Zeeuwse en Hollandse duinen tot bij Bergen. Hiernaast komt ze vrij zeldzaam voor in het rivierengebied langs de IJssel en nabij Nijmegen. Elders is ze zeer zeldzaam (ROTHIER & SÝKORA, 2016; PIWOWARCZYK, 2014).

Walstrobremraap heeft een voorkeur voor warme, door de zon beschenen standplaatsen op droge, kalkrijke, voedselarme leem-, löss- en zavelgrond. Ze groeit optimaal in stabiele gradientmilieus, zoals hellingen. In Nederland komt ze vooral voor in duin- en stroomdalgraslanden. Verder kan ze ook voorkomen op plaatsen met aangevoerd zand, in kalkrijke, warmteminnende zoomvegetaties en in kalkgrasland (VAN DER LAND, 1966; PIWOWARCZYK, 2014; ROTHIER & SÝKORA, 2016).

Soms komt ze adventief voor na zandtransport (BUITEN & VAN MOORSEL, 2015; ROTHIER & SÝKORA, 2016). De soort kan zich ook vestigen na het aanbrengen van maaisel van bronpopulaties in de juiste milieus, zoals in het rivierengebied gebleken is (NIEMEIJER *et al.*, 2008; LOERMANS, 2020). Ook in België groeit ze voornamelijk in de duinen. Plaatselijk is ze aangetroffen in het Maasdistrict, in de omgeving van Virton en de Viroinval (bron: Waarnemingen.be, geraadpleegd 9 november 2020). In aangrenzende delen van Duitsland komt ze vooral voor in de Eifel en in het Rijndal (BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ, 2013). Bijzonder is dat ze, in tegenstelling tot in Duitsland, in Zuid-Limburg al die jaren nooit gemeld is voor kalkgrasland, al zijn er enkele recente, ongevalideerde waarnemingen voor dit biotoop (bron: Waarneming.nl, geraadpleegd 9 november 2020).

Biologie

Walstrobremraap is een parasiet die parasiteert op verschillende soorten uit de sterbladigenfamilie (Rubiaceae). Volgens BUITEN & VAN MOORSEL (2015) zijn dit in Nederland voornamelijk de algemeen voorkomende soorten Geel walstro (*Galium verum*) en in mindere mate Glad walstro (*Galium mollugo*). Uit een studie in Polen bleek dat Glad walstro met 80% verreweg de meest

geïnfekteerde plant in populaties met deze bremraapsoort is (PIWOWARCZYK, 2014). In Groot-Brittannië werd lange tijd gedacht dat Walstrobremraap alleen op Glad walstro parasiteerde, maar hier bleken ook belangrijke populaties van de bremraap afhankelijk van Geel walstro (RUMSEY & JURY, 1991). In de hooilandjes te Elsloo en Schin op Geul hebben zowel Geel walstro als Glad walstro zich uitgebreid. De aanwezigheid van Glad walstro op beide standplaatsen doet vermoeden dat de bremraap hier op deze plant parasiteert. De soort is een geofyt, dat wil zeggen dat de plant meerjarig is en de bovengrondse delen in de winter afsterven. Reproductie vindt zowel vegetatief plaats via de wortelstokken als via zaad. De zaden zijn, net zoals bij orchideeën, erg klein en licht en verspreiden zich makkelijk over grote afstanden met wind, maar ook met water. De kiemkracht blijft meerdere jaren in stand. Vegetatieve vermeerdering vindt plaats via worteluitlopers die vervolgens de wortels van andere planten infecteren. De plant groeit minstens een jaar voordat ze vruchtbaar is (BOUMAN *et al.*, 2000; BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ, 2013; ROTHIER & SÝKORA, 2016). Belangrijke bestuivers zijn hommels (RUMSEY & JURY, 1991). Hoe de plant beide hooilanden heeft bereikt valt niet met zekerheid te zeggen. De meest dichtbij gelegen bekende populaties liggen hemelsbreed op minstens 40 km afstand.

Populaties met Walstrobremraap variëren aanzienlijk per jaar. De populaties zijn meestal niet erg groot en bestaan meestal uit vijf tot 20 exemplaren. Toch worden ook grotere populaties gemeld (PIWOWARCZYK, 2014). De auteurs zijn benieuwd hoe de populaties in Elsloo en Schin op Geul zich verder ontwikkelen. Het feit dat Walstrobremraap een vaste plant is, doet vermoeden dat de plant in het voorjaar van 2021 weer zal verschijnen. We zijn ook benieuwd naar nieuwe waarnemingen in Zuid-Limburg. Enkele recente ongevalideerde waarnemingen doen vermoeden dat de soort ook elders in de regio te vinden is.

Marniks Maris, Heirstraat 20, 6181 HM Elsloo,
e-mail: marniks.maris@gmail.com
Guido Verschoor, Keutenberg 1, 6305 PP Schin
op Geul, e-mail: ecovers@dds.nl

Literatuur

- BOUMAN, F., D. BOESEWINKEL, R. BREGMAN, N. DEVENTE & G. OOSTERMEIJER, 2000. Verspreiding van zaden. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- BUITEN, N. & R. VAN MOORSEL, 2015. NDFF Verspreidingsatlas planten. *Orobancha caryophyllacea* Sm. Walstrobremraap. Ecologie & verspreiding. Laatste herziening 2015. Geraadpleegd 4 november 2020. <https://www.verspreidingsatlas.nl/0907#>.
- BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ, 2013. Floraweb. *Orobancha caryophyllacea* Sm. Gewöhnliche Sommerwurz. Laatste herziening. 10 december 2013. Geraadpleegd 8 november 2020. <https://www.floraweb.de/webkarten/karte.html?taxnr=4026>.
- CORTENRAAD, J & T.J.D. MULDER, 1999. Uit de flora van Limburg. Aflevering 40. Natuurhistorisch Maandblad 88(2): 36-39.
- LAND, J. VAN DER, 1966. 101. Orobanchaceae. Flora Neerlandica, vol. 4(2): 187-205.
- LOERMANS, J., 2020. Nature Today. Walstrobremraap vestigt zich op rivierduin Winssen. Geplaatst 30 juli 2020. Geraadpleegd 9 november 2020. <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=26517>.
- NDFF, 2020. NDFF Verspreidingsatlas planten. *Orobancha caryophyllacea* Sm. Walstrobremraap. Laatste herziening 2020. Geraadpleegd 4 november 2020, <https://www.verspreidingsatlas.nl/0907#>.
- NIEMEIJER, I. B. BEEKERS, G. KURSTJENS, P. VAN BEERS, P. CALLE, M. LOUWEN, K. LOTTERMAN, M. BOLTEN, E. BROUWER, N. DAM & M. VAN BERGEN, 2008. De Flora van de Gelderse Poort. Trends van indicatieve soorten tussen 1970 en 2008 en actuele ontwikkelingen van beschermde en bedreigde soorten (vanaf 2004). Stichting Flora- en Faunawerkgroep Gelderse Poort, Millingen aan de Rijn.
- PIWOWARCZYK, R., 2014. *Orobancha caryophyllacea* Sm. (Orobanchaceae) in Poland: current distribution, taxonomy, plant communities and hosts. Acta Agrobotanica 67(3): 97-118.
- ROTHIER, S. & K. SÝKORA, 2016. Zandafzetting, standplaats, beheer en botanische kwaliteit van stroomdalgrasland. Rapport nr. 2016/OBN-200-RI. Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren, Driebergen.
- RUMSEY J. & S.L. JURY, 1991. An account of *Orobancha* L. in Britain and Ireland. Watsonia 18: 257-295.
- WEVER, A. DE, 1918. Lijst van wildgroeïende en eenige gekweekte planten in Z.-Limburg. VIII. Jaarboek 1918 Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht: 3-44.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP in LIMBURG

Colofon

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Oelmeijer (voorzitter), Rob Geraeds (vice-voorzitter), Alfred Paarlberg (penningmeester) & Ben Matheij.

ALGEMEEN BESTUUR

Wilfred Alblas, Toon van Baal, Marian Baars, Jan-Joost Bakhuizen, Susanne Hanssen, Wouter Jansen, Stef Keulen, Math de Ponti, Pieter Puts, Aidan Williams & Linda Wortel.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Jeanne Cuypers & Martine Lemmens.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 38,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 120,00.
Okjen Weinreich (leden@nhgl.nl).
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau, Marja Lenders (publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 4,-; leden € 3,50 (incl. porto), themanummers € 7,-.
IBAN: NL31INGB000429851, BIC: INGBNL2A.

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Peter Eenshuistra (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOELLENSTUDIEGROEP

Henk Henczyk (paddenstoellenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen
(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum
(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolcamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Victor van Schaik (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulsbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRUIK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Aegidia van Grinsven
(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten (snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAÏK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Postbus 2235, 6201 HA Maastricht (vanschaikestichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHGL (natuurbank@nhgl.nl).

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Ton Lenders, Gerard Majoor (eindredactie), Guido Verschoor, Raymond Pahlplatz & Marc Poeth (redactie-assistent) (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te bekijken op www.nhgl.nl.

LAY-OUT & OPMAAK

Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht (mvandemanakker@xs4.all.nl).

EDITING SUMMARIES

Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK

Grafagroep Zuid, Swalmen.

Copyright. Auteursrecht voorbehouden. Overname slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg

